

Nr 320.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående befrielse från ersättningsskyldighet för K. B. F. Norrbrand och A. L. Eriksson; given Stockholms slott den 27 september 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Allan Vougt.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 september 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler härefter chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Vougt, vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet samt anför härutinnan följande.

1:o.

Under övning i fältskjutning med gevär natten mellan den 27 och 28 juni 1944 träffades värnpliktige nr 880—45—1928 K. E. Nygren av ett av värnpliktige nr 3347—45—1928 K. B. F. Norrbrand avlossat vådaskott, varvid Nygren tillfogades skador (komplicerat brott på högra lårbenet) och måste vårdas på sjukhus.

De närmare omständigheterna vid olyckan voro följande. Sedan Norrbrand anlönt till en skjutstation och där avlossat fyra skarpa skott, beordrade markörchefen eld upphör och säkring, varefter gavs order att slagfjäders skott skulle slappas. Patron ur fick nämligen ej förekomma på grund av risken i mörker under en dylik manöver. Norrbrand som under nämnda order var i rörelse framåt osäkrade därvid geväret och förde avtryckaren bakåt samtidigt som han med tummen höll tillbaka tändstiftsmuttern. Han sökte sålunda slappa slagfjäders skott genom att i samband med avfyringen hålla tillbaka tändstiftsmuttern. Härunder råkade Norrbrand snubbla och förlorade greppet om muttern, varvid ett i patronläget liggande skott brann av och träffade Nygren, som befann sig omkring åtta meter framför Norrbrand. Norrbrand var enligt uppgift ej fullt säker på huruvida något skott fanns i magasinet men hade för sig, att han vid skjutstationen lossat alla fem skotten. Då han under mekanismrörelsen gick framåt, hade han i mörkret ej sett någon framför sig.

Med anledning av det inträffade fördes vid fältkrigsrätt ansvars- och skadeståndstalan mot Norrbrand. Denne framhöll, att han ej känt till hur slagfjäders skott på gevär rätteligen skulle slappas. Han hade trott, att det sätt, han använt, varit det riktiga. Han hade nämligen aldrig åtnjutit någon nämnvärd utbildning i vapenkännedom. Under rekryttjänstgöringen år 1928 hade han tillhört ersättningsreserven och huvudsakligen fått utföra handräckning. Under beredskapen 1941—1944 hade han tjänstgjort först som skraddare, därefter som kökshandräckning och slutligen som marketentare. Under hela beredskapstiden hade han endast tre gånger deltagit i övningar i skjutning med skarp ammunition.

Fältkrigsrätten vid nionde pansarbrigadstaben fann enligt utslag den 26 juli 1944, med hänsyn till vad Norrbrand i målet uppgivit rörande sin bristfälliga kunskap i vapenkännedom, Norrbrands åtgärd för slappande av slagfjäders skott icke vara av beskaffenhet att för honom föranleda ansvar. På grund härav ogillades ansvarstalan mot Norrbrand. Som Norrbrand emellertid förfarit ovarsamt vid handhavandet av geväret vore Norrbrand vållande till skadan och förty pliktig att utgiva skadestånd. I dylikt avseende förpliktades Norrbrand att till kronan genast utgiva 243 kronor motsvarande kostnaden för Nygrens vård å lasarett till och med den 24 juli 1944.

Kringsrättens utslag har vunnit laga kraft.

I en den 4 december 1944 dagtecknad skrift har Norrbrand anhållit att bli befriad från den honom åvilande ersättningsskyldigheten till kronan på grund av krigsrättsutslaget och därvid framhållit följande.

Norrbrand hade redan erlagt beloppet å 243 kronor. Emellertid uppginge vårdkostnaderna för Nygren till och med den 23 oktober 1944 till 1 062 kronor. Enär kronan i rättegången förbehållit sig rätt att föra ytterligare ersättningstalan mot Norrbrand, vore han skyldig att, efter avdrag för redan erlagt belopp, utgiva ytterligare 819 kronor. Enär Nygren alltjämt vårdades å lasarett, måste Norrbrand vidare räkna med skyldighet att även efter den 23 oktober 1944 utgiva ersättning till kronan. Norrbrand anhölle därför om befrielse från all ersättningsskyldighet till kronan från den 24 juli 1944 fram till den dag, då kronans kostnader för Nygrens vård kunde komma att upphöra.

Som framginge av krigsrättens utslag grundade sig skadeståndsskyldigheten ej på straffbar handling utan på ovarsamhet. Denna ovarsamhet syntes till stor del bottna i förhållanden, varöver Norrbrand ej kunnat råda, och därför kändes skadeståndsskyldigheten orimligt tung. Härtill komme att skadeståndsskyldighetens fullgörande skulle komma att undergräva den ekonomiska ställningen för Norrbrand och hans familj. Härjämte måste Norrbrand räkna med att träffa en uppgörelse med Nygren angående ersättning för skadan. Det kunde ännu ej avgöras om Nygren komme att få framtida men. Nygren vore gift och hade två barn. Norrbrand hade sökt att frivilligt — han vore sedan flera år tillbaka kamrat och god vän med Nygren och nu sedan Nygren låge å Karolinska sjukhuset besökte Norrbrand honom 2 gånger i veckan — i göriligaste mån bidra till familjens försörjning och hade härför hittills utgivit 260 kronor.

Norrbrand hade haft mycket svårt att erlægga beloppet å 243 kronor. Enda möjligheten hade varit att avstå från semestern och arbeta och därigenom få en extra inkomst.

Norrbrand ville icke undandraga sig sina skyldigheter, men ett fullgörande av betalningsskyldigheten innebure en börda, som Norrbrand icke förmådde bära, vilket icke blott komme att drabba honom utan även familjen.

Beträffande Norrbrands personliga förhållanden inhämtas av handlingarna följande.

Norrbrand är född år 1908 och gift samt har i äktenskapet tre barn, födda under åren 1941—1942. Han är skräddare vid Kooperativa Skrädderiet i Stockholm. Taxeringen enligt kronodebetsedel utgjorde 5 730 kronor för år 1943 och 5 350 kronor för år 1944. Norrbrand bebor och innehar med tomträtt en småstuga i Enskede om tre rum och kök. Stugan är åsatt ett byggnadsvärde av 12 700 kronor samt in-tecknad för 9 000 kronor varav 1 800 kronor avbetalats. Årsomkostnaderna för stugan uppgå till 1 050 kronor förutom kostnaden för bränsle. Norrbrand har belånat en livförsäkring med 400 kronor och häftar i skuld för ett privatlån med 300 kronor. Hustrun har ej någon inkomst och på grund av familjens ökning har man varit nödsakad anlita hemhjälp.

Försvarets civilförvaltning och *arméförvaltningens tygavdelning* ha i utlåtande framhållit, att frågan om Norrbrands ytterligare ersättningsskyldighet ej varit föremål för domstols prövning. I betraktande av Norrbrands försörjningsplikt och ekonomiska omständigheter i övrigt talade starka billighetsskäl för att ytterligare krav icke riktades mot Norrbrand.

Statskontoret har i likhet med civilförvaltningen och tygavdelningen tillstyrkt bifall till ansökningen.

Sedermera har riksförsäkringsanstalten — under åberopande av att anstalten jämlikt 13 § militärsättningsförordningen (SFS 1927: 234) ägde att av den som vållat skada söka åter vad anstalten i anledning av skadan utgivit — yrkat att av Norrbrand utfå ersättning med 736 kronor motsvarande vad anstalten utgivit i sjukpenning samt för läkarintyg och sjuktransport på grund av olycksfallet.

Med anledning härav har Norrbrand i en den 6 april 1945 till Kungl. Maj:ts inkommen skrift anhållit att bli befriad jämväl från skyldighet att utgiva ersättning till riksförsäkringsanstalten på grund av olycksfallet nu eller framdeles.

Med erinran att riksförsäkringsanstalten ej fört talan i rättegången har anstalten framhållit i huvudsak följande.

Riksförsäkringsanstalten har i anledning av Nygrens olycksfall enligt 1927 års militärsättningsförfordning sedermera utgivit sjukpenning och livränta för tiden den 29 september 1944—den 28 mars 1946 med 1 386 kronor, dyrtids-tillägg ej inberäknade, samt ersatt läkar-, rese- och andra dylika kostnader med tillhoppa 426 kronor. Nygren är tillerkänd livränta för tiden till och med den 28 september 1946 med 216 kronor för år räknat, varvid skadan ansetts medföra nedsättning av hans arbetsförmåga med 15 %. Enligt yttrande från anstaltens överläkare kan den skadades invaliditet sannolikt komma att reduceras och med tiden möjligen understiga den lägsta invaliditetsgrad efter vilken livränta kan utgå enligt militärsättningsförfordningen.

Sedan anstalten framställt ersättningskrav för sina dittillsvarande kostnader, meddelade Norrbrand genom sitt juridiska ombud, att han hemställt om att av nåd bli befriad från skadeståndsskyldighet till anstalten, samt anhöll fördenskull om uppskov i saken i avvaktan på Kungl. Maj:ts avgörande. Riksförsäkringsanstalten, som införskaffat utredning rörande Norrbrands ekonomiska förhållanden, har med hänsyn till vad i detta avseende upplysts och i betraktande av de omständigheter, varunder skadan uppkommit, för sin del icke något att erinra emot att Norrbrand befrias från skadeståndsskyldighet mot anstalten på grund av olycksfallet.

Departements-
chefen.

Av utredningen framgår, att Norrbrand, vars inkomst är relativt blygsam, har försörjningsplikt gentemot hustru och tre minderåriga barn. Med hänsyn härtill och till de förhållanden, under vilka olyckan inträffade, samt under beaktande av Norrbrands visade beredvillighet att, i mån av förmåga, fullgöra sina skyldigheter på grund av olyckan, anser jag Norrbrand böra befrias från återstående ersättningskyldighet till kronan.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att K. B. F. Norrbrand befrias från återstående ersättningskyldighet till kronan på grund av ifrågavarande olycksfall.

2:o.

Vid skytteprov för fältidrottsmärket den 9 oktober 1942 vid Västerbottens regemente företogs efter språngmarsch snabbskjutning med skarp ammunition på ett avstånd av 50 meter mot målfigurer i terräng (en $\frac{1}{4}$, en $\frac{1}{3}$, en $\frac{1}{4}$, en $\frac{1}{6}$ och en $\frac{1}{8}$ figur), uppställda i nu angiven ordning från vänster till höger. Löjtnanten A. L. Eriksson, som tjänstgjorde såsom skjutledare, beordrade markörer och anvisade dem uppehållsplats vid sidan av målområdet. Vid skjutningen, som ägde rum under mindre god sikt till följd av regn och dis, uppehöll sig värnpliktige nr 557—71—1941 S. O. A. Fjellström, som tjänstgjorde som markör, på ett avstånd av endast omkring tio meter till vänster om helfiguren i skjutriktningen räknat. Härvid träffades Fjellström av ett skott med påföljd att han sedermera avled. Olyckan torde, enligt vad en av de deltagande skyttarna medgivit, ha tillgått sålunda. Han hade börjat skjuta mot de små figurerna men hoppat över den minsta figuren. Sedan han skjutit fyra skott hade han åtta till tio meter om helfiguren varseblivit en som han

trodde helfigur sedd från sidan och mot denna riktat det femte skottet. Detta skott hade i själva verket riktats mot Fjellström.

Regementskrigsrätten vid Västerbottens regemente fann enligt utslag den 16 september 1943, att Eriksson såsom skjutledare haft ansvaret för ordning och säkerhet på skjutbanan. Det hade sålunda ålegat honom att tillse, att markörerna under skjutningen uppehölle sig på fullt betryggande platser. Eriksson hade påstått, att han anvisat ett av de i rättegången hörda vittnena, som först tjänstgjort som markör, en plats omkring trettio meter till vänster om helfiguren i skjutriktningen räknat. Denna uppgift hade visserligen bestritts av vittnet men som någon ytterligare utredning på denna punkt icke kunnat erhållas, kunde uppgiften icke anses vederlagd. Ostridigt vore emellertid, att Eriksson icke givit två andra markörer och Fjellström, som efter förutnämnda vittne tjänstgjort som markörer, några som helst anvisningar i förevarande avseende. Eriksson hade vidare medgivit, att han iakttagit, att markörerna icke stått på den plats, han anvisat den först tjänstgörande markören utan under skjutningen flyttat sig närmare målområdet. Sikten hade ej varit god till följd av regn och dis och skottlossningen hade skett i snabb följd, sedan skyttarna efter framryckning i språngmarsch kastat sig ned i liggande eldställning. Till följd av dessa omständigheter funne krigsrätten det uppenbart, att markörerna genom att uppehålla sig endast omkring tio meter från målområdet utsatte sig för livsfara. I egenskap av skjutledare hade det varit Erikssons plikt att ingripa häremot. Genom sin underlåtenhet härutinnan hade Eriksson gjort sig skyldig till försummelse i tjänsten samt varit vållande till Fjellströms död. Omständigheterna finge dock anses mildrande. På grund härav dömde krigsrätten Eriksson att för försummelse i tjänsten och vållande till annans död undergå disciplinstraff av vaktarrest i femton dagar samt utgiva 40 dagsböter à tre kronor till kronan.

Härjämte förpliktades Eriksson att utgiva ersättning dels till riksförsäkringsanstalten för sjukpenning och begravningshjälp samt kostnader för läkarintyg med 491 kronor, dels ock till dödsboet för begravningskostnader och andra utgifter med 505 kronor 18 öre jämte ränta. Riksförsäkringsanstalten samt Fjellströms föräldrar och hustru förbehölls rätt att i särskild rättegång föra den ersättningstalan mot Eriksson, vartill de kunde äga fog. Enär i målet blivit upplyst, att Fjellström såsom fader till hembiträdet Anna-Lisa Bergströms i Bureå den 24 mars 1941 utom äktenskapet födda barn varit pliktig att till barnets uppehåll och uppfostran utgiva bidrag med 20 kronor i månaden, tills det fyllt 16 år, samt barnet genom Fjellströms frånfalle måste antagas komma att sakna erforderligt underhåll, förpliktade krigsrätten Eriksson att till laga målsman för barnet utgiva underhåll med 20 kronor i månaden från den 6 maj 1943, till dess barnet fyllt sexton år. Vidare förpliktades Eriksson att ersätta statsverkets kostnader i anledning av Fjellström beviljad fri rättegång.

Sedan Eriksson anfört besvär över utslaget, fann krigshovrätten genom numera lagakraftvunnet utslag den 12 maj 1944 ej skäl göra annan ändring i krigsrättens utslag än att — enär i krigshovrätten blivit upplyst, att riksför-

säkringsanstalten tillerkänt barnet en årlig livränta av 294 kronor jämte dyrtidstillägg att utgå från och med den 6 maj 1943, till dess barnet fyllt sexton år — Eriksson befriades från den honom i målet ålagda skyldigheten att till barnets laga målsman utgiva underhållsbidrag för barnet. Eriksson förpliktades ersätta dödsboets förklaringskostnader med 50 kronor.

I en den 20 juni 1945 dagtecknad skrift har Eriksson framhållit, att riksförsäkringsanstalten mot honom framställt regressanspråk för vad anstalten utgivit i underhåll för nämnda barn. Eriksson anhåller att bli befriad från ersättningskyldigheten till anstalten samt anför till stöd härför följande.

Erikssons ekonomi hade svårt försämrats genom olycksfallet, och hans ekonomiska obestånd växte månad för månad. Då Eriksson ej överklagat krigshovrättens utslag, dristade han naturligtvis icke göra gällande, att han vore utan skuld, men vågade påstå, att tillbud, liknande den händelse, som föranlett olycksfallet, förekommit i ett oändligt antal under beredskapen. Förseelsen torde i varje fall av Erikssons militära överordnade anses såsom ringa, och det syntes skäligt, att Eriksson icke skulle drabbas av några utgifter utöver dem, han redan fått vidkännas.

Av handlingarna framgår att Eriksson, som är löjtnant på aktiv stat vid Västerbottens regemente, är gift sedan hösten 1943 samt att makarna ha ett minderårigt barn. Erikssons taxerade inkomst år 1945 utgjorde enligt uppgift från kronouppbörds kontor 5 220 kronor. Han förhyr en bostad om 3 rum och kök för en månadshyra av 178 kronor. Eriksson står till sin farfars dödsbo i skuld för ett hittills räntefritt studielån å 7 800 kronor. Från regementets officerskassa har Eriksson lånat 2 000 kronor mot 4,5 % ränta. Lånet har han använt till att bestrida de första utgifterna i anledning av olycksfallet. Å lånet har amorterats 300 kronor. Amorteringen utgör 400 kronor per år.

Riksförsäkringsanstalten har anfört följande.

Jämlikt bestämmelserna i militärsättningsförordningen har riksförsäkringsanstalten i anledning av Fjellströms död *dels* utgivit sjukpenning, begravningshjälp och ersättning för läkarintyg med i krigsrättens utslag angivet belopp, 491 kronor, *dels ock* tillerkänt den avlidnes barn utom äktenskapet Gun Vivian Bergström en årlig livränta å 294 kronor från och med den 6 maj 1943, till dess hon uppnått sexton års ålder. Av sagda livränta äger anstalten jämlikt bestämmelserna i 13 § ovannämnda förordning från Eriksson återfordra 240 kronor för år, motsvarande det av regementskrigsrätten utdömda beloppet.

Sedan riksförsäkringsanstalten i skrivelse den 23 september 1944 anmodat Eriksson att till anstalten inbetala det i rättegången anstalten tillerkända beloppet, 491 kronor, samt den å Eriksson belöpande andelen av livräntan till nämnda barn för tiden den 6 maj 1943—den 5 oktober 1944, 340 kronor, har Eriksson den 11 oktober 1944 till riksförsäkringsanstalten inbetalat ifrågavarande belopp å tillhopa 831 kronor. Någon återbetalning till anstalten av utgiven livränta för tiden efter den 5 oktober 1944 har däremot ej verkställts av Eriksson. Riksförsäkringsanstalten har införskaffat utredning rörande Erikssons ekonomiska förhållanden. Med hänsyn till *dels* vad därvid framkommit, *dels ock* det förhållandet att Eriksson redan återbetalat 831 kronor av anstaltens kostnader, anser sig anstalten för sin del icke böra motsätta sig att Erikssons framställning bifalles.

Statskontoret har uttalat, att ämbetsverket knappast funne, att vad i ärendet anförts utgjorde tillräckliga skäl för bifall till ansökningen.

Försvarets civilförvaltning har framhållit, att ämbetsverket med hänsyn till såväl Erikssons ekonomiska förhållanden som övriga föreliggande omständigheter ansåge skäl tala för att kronan avstode från sitt regresskrav mot Eriksson.

Av utredningen framgår, att Eriksson gjort sig skyldig till försummelse och ovarsamhet såsom ledare av tävlingen. Emellertid torde olyckliga tillfälligheter ha bidragit till det inträffade, och i krigsrättens utslag anges, att omständigheterna ansetts mildrande, vilket även framgår av straffmätningen. Genom sin försummelse har Eriksson ådragit sig en avsevärd ersättningskyldighet till kronan. I detta avseende har Eriksson inbetalat ett relativt betydande belopp. Med hänsyn till nu angivna förhållanden och då Erikssons ekonomiska ställning synes vara mindre god, vill jag förorda, att Eriksson befrias från återstående ersättningskyldighet till kronan.

Departements-
chefen.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att löjtnanten vid Västerbottens regemente A. L. Eriksson befrias från återstående ersättningskyldighet till kronan på grund av ifrågavarande olycksfall.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, under punkterna 1:o och 2:o hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Stig Roswall.
